

1. Coombs T., Holladay S. The Handbook of crisis communication. Willey-Blackwell, 2012. P 59-61.
2. Jordan-Meier J. The four stages of highly effective crisis management. How to manage the Media in the Digital Age, 2016. P. 81-87.
3. McCombs M., Shaw D. The agenda-setting function of mass-media // Public opinion quarterly. 1972. Vol. 36. №3. P. 176–187.
4. Olson R. Towards a politics of disaster: Losses, values, agendas and blame//International Journal of Mass Emergencies and Disasters. 2000. Vol. 18 (1). P. 265-287.

УДК 159.9

Вишньовський В., канд. психол. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

**ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ, ЖЕРТВ
ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ**

Vyshnevsky V., Ph. D. in Psychology, Assoc. Prof.

**PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF FORCED DISPLACED PERSONS, VICTIMS
OF MILITARY CONFLICTS**

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Росії проти України, стало черговим доказом Російської позиції та російсько-української війни яка розпочалась ще в 2014 році, результатом якої стала втрата Кримського півострова та створенням, так званих ЛНР та ДНР. Це в свою чергу породило виникнення серйозних економічних, соціальних та психологічних проблем. В Україні через анексію Кримського півострова та російсько-української війни в окремих районах Донецької та Луганської областей у 2014 році постала проблема великої кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, з територій які тимчасово окуповані до інших областей переселилось більше 1,5-а млн. осіб. Станом на квітень 2022 року в Україні біля 7-ми млн. внутрішньо переміщених осіб. У 2014 р. прийнято Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб”, згідно з яким внутрішньо переміщеною особою є “громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру”. Це звичайні цивільні люди, в основному жінки, діти а також люди похилого віку, які змушені залишати свої помешкання, рідні місця внаслідок військових конфліктів, переслідувань або природних катастроф.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні всі питання щодо ВПО, розглядаються не лише представниками влади, політиками, міжнародними організаціями, а й багатьма вітчизняними науковцями, що поряд з масштабами, певними викликами та потребами ВПО досліджують потенціал таких осіб в рамках модернізації, економічного розвитку країни та їх соціально-психологічної адаптації. Зокрема, дані питання висвітлені у працях: М. Бачинська, Т. Бондар, О. Василенко, Т. Доронюк, Ю. Корнєв, М. Малиха, М. Сірант, Т. Старинська. Теоретико-методичну базу вирішення даної проблеми склали наукові праці: Ю. Арутюнян, В. Грищенко, О. Зайцева, А. Капська, Ю. Моргун, О. Малиновська, О. Піскун, А. Шацька, Л. Шестак. Дослідженням питань щодо соціально-психологічної адаптації займалися: Г. Андреева, Н. Завацька, Т. Кабаченко, В. Кислий, І. Кон, Н. Мазіна, О. Макарова, О. Сафін,

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Г. Циганенко, М. Ярошевський. Реадаптацію ВПО досліджували: О. Буковська, О. Друзь, В. Князевич, Л. Кудрик, І. Лубківський, М. Мушкевич, А. Чаплигін та інші.

Формулювання цілей статті. У цій статті ми хочемо визначити сутність поняття “внутрішньо переміщені особи” та провести аналіз методологічних підходів щодо соціально-психологічно-економічної адаптації ВПО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні засади тлумачення категорії “внутрішньо переміщених осіб” вивчалось багатьма науковцями. Так М. Ніколайчук трактує, що “внутрішньо переміщені особи – це цільова специфічна група, яка характеризується різнорідними ознаками, детермінована специфічними потребами, характеристиками особистості та впливами навколишнього середовища” [1, с. 135]. Г. Гудвін-Гілл вважає ВПО, особами, котрі вимушені нагально втікати зі своїх помешкань у величезних кількостях у наслідку збройного конфлікту, в країні внутрішньої ворожнечі, постійних порушеннях прав людини чи виникнення стихійних лих однак знаходяться на території своєї країни. Автор в деякій мірі ототожнює поняття “внутрішньо переміщена особа” та “переселенець”, та наголошує, що ВПО – це фактично особи, які потрапляють під дефініцію “вимушені переселенці”, однак вони, покинувши місце свого звичайного життя, залишаються в країні до якої вони мають громадянську приналежність та мають право послуговуватися її захистом [8, с. 112]. У своїй науковій роботі “Адміністративно-правовий статус біженців і вимушених переселенців в Азербайджанській Республіці” Р.І. Наджафгулієв розуміє під поняттям “внутрішньо переміщеної особи”, особу, яка однозначно має громадянство своєї держави, однак вимушена залишити місце звичного проживання і переселитися в більш безпечне місце в наслідок військової агресії, або стихійного чи техногенного лиха [6, с. 54]. Автор до основних причин, що змусили внутрішньо переміщених осіб мігрувати відносить: військову агресію, стихійні або техногенні лиха. В свою чергу М.М. Сірант вказує, що переміщені всередині країни особи, виступають людьми чи групами людей, котрі мали вимушено залишити свої дома, щоб мати змогу врятуватися від різних збройних конфліктів, прояву різного роду насильства чи масових недотримань прав людини [7, с. 157]. Також автор наголошує, що головними чинниками внутрішнього переселення постають збройні конфлікти, прояви різного роду насильства та масові недотримання прав людини. М.І. Малиха у своїй науковій публікації “До проблеми сутності поняття “внутрішньо переміщені особи”: державна політика та регіональна практика” характеризує внутрішньо переміщених осіб, як громадян своєї держави, які через воєнні дії та ті наслідки від них, змусені виїхати з постійного місця проживання щоб таким чином певною мірою почуватися у безпеці та не перетинаючи державний кордон своєї країни [3, с. 8]. Виходячи з аналізу вищенаведених понять, можна дійти висновку, що основною та найбільш поширеною причиною внутрішньої міграції є конфлікт із застосуванням зброї або військового потенціалу країни.

В цілому виділяють два теоретико-методологічні підходи, щодо вивчення адаптації ВПО: соціокультурний (психологічний) і ресурсний (економічний). Перший розглядає адаптацію як подолання певного шоку від трансформації звичайного культурного оточення та потрібність прилаштування до дещо іншої культури, підібравши манеру співжиття ідентичності ВПО з ідентичністю оточуючих їх груп. Другий трактує адаптацію як певне пристосування до втрати великої кількості ресурсів, які були у ВПО до переселення, та отримання доступу до тих ресурсів які є на новому місці проживання.

Загалом виділяють такі параметри адаптації ВПО: в соціальнокультурному (психологічному) підході це подолання отриманого психологічного стресу через переміщення на нове місце проживання; в ресурсному підході це оволодіння інформацією необхідною для забезпечення “життєдіяльності” (умов проживання,

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

продуктів харчування, соціальних виплат, медичні заклади, заклади освіти, транспорт тощо).

Висновки. Таким чином, можемо стверджувати, що адаптація ВПО носить комплексний характер, який об'єднує однозначно декілька сфер, що досліджуються багатьма науками, починаючи від психології, медицини, антропології, соціології, економіки тощо. Виділяють два теоретико-методологічні підходи, щодо визначення адаптації ВПО: соціокультурний (психологічний) та ресурсний (економічний).

Література

1. Мазіна Н. Е. Соціально-економічна адаптація внутрішньо переміщених осіб: підходи до виміру. Вісник Маріупольського державного університету, Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2016. Вип. 12. С. 131-138.
2. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с.
3. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. Грані. 2015. № 8. С. 6-11.
4. Ми пережили: техніки відновлення для сімей, військових, цивільних та дітей: практичний посібник для внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих та їхніх сімей / за наук. ред. Г.В. Циганенко. – К. : ЛОГОС, 2016. 202 с.
5. Міністерство соціальної політики України URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=167122&cat_id=107177.
6. Наджафгулієв Рафіг Іслам огли. Адміністративно-правовий статус біженців і вимушених переселенців в Азербайджанській Республіці: канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2013. 195 с.
7. Сірант М. М. Біженці та внутрішньо переміщені особи: співвідношення понять. Митна справа. 2015. № 2 (2.2). С. 154-159.
8. Старинська Т. Проблеми операціоналізації понять у контексті дослідження міграції населення. Освіта регіону. 2010. № 3. С. 108–116. URL: https://uu.edu.ua/upload/Наука/Electronni_naukovi_vidannya/Osvita_regionu/osvita_regioniv_3_2010.pdf (дата звернення: 13.04.2022).

УДК 94(477)

Герман О., канд. істор. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ГУМАНІТАРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ФРОНТ У ЧАС ВІЙНИ

German O., Ph.D., Assoc.Prof.

HUMANITARIAN AND ARTISTIC FRONT DURING THE WAR

Двадцять шостого березня 2022 року у засобах масової інформації було опубліковано «Звернення ініціативної груп «Нескорені духом» до органів державної та місцевої влад, до воїнів та вимушено переміщених осіб, до українських громад за кордоном та громадських товариств й об'єднань в Україні, місцевих підприємців, діячів культури та мистецтва, працівників освіти й центрів обслуговування населення. На основі цього звернення розпочато формування гуманітарно-мистецького фронту, адже Тернопіль споконвіків був джерелом насаги, оберегом культури та гартівницею духу вкраїнства. Маю за честь бути одним із співавторів звернення та творчим координатором діяльності Центру «Українці допомагають українцям».

Організований Центр прагне допомогти переселенцям та біженцям зі східних областей України у складний період їхнього життя, стає у час війни для них гуманітарним та духовним пристанищем, забезпечує до максимуму усім можливим,